

УДК 811

Воронюк І. О.¹, Хупавка П. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр.МТЕ-219. НУ «Запорізька політехніка»

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ АФОРИЗМІВ ЛІНИ КОСТЕНКО

Вивчення афоризмів Ліни Костенко цікаве у двох аспектах: у виявленні індивідуальних особливостей її мовотворчості та в дослідженні впливу мови художньої літератури на розвиток афористичного складу сучасної української літературної мови. Окремі аспекти мовотворчості Л. Костенко були предметом дослідження В. Брюховецького, І. Дзюби, П. Іванишина, В. Панченка, М. Слабошпицького та ін. Комплексної праці, де б системно досліджувався афористикон Л. Костенко, немає. Запропонована розвідка є спробою систематизувати афоризми письменниці за проблемно-тематичною спрямованістю, зокрема у комунікативно-прагматичному ракурсі.

Людина використовує мову як найважливіший інструмент спілкування: для повідомлення новини, спонукання адресата до певної дії, висловлення своїх почуттів, оцінки вчинків інших, регулювання взаємин з людьми, впливаючи і на світ в цілому. Саме прагмалінгвістичні дослідження розглядають мову в діяльнісному аспекті, поєднуючи лінгвістичні, логіко-філософські, соціопсихологічні, етнографічні напрямки. Одним із дієвих художніх засобів комунікування Л. Костенко з читачем, ефективного впливу на нього і формування його свідомості можна вважати афоризм. Афоризм – стисла й водночас вичерпна, глибинна вербалізована думка, що прагне істини, яка в художній формі конденсує набутий досвід суспільного життя, реальності, що оточує людину. Афоризм „передає узагальнену закінчену думку повчального або пізнавального змісту в лаконічній увіраженій формі” (енциклопедія «Українська мова»). Афористична мова увійшла у творчу манеру поезики Л. Костенко, стала її визначальною рисою.

До першої групи афоризмів належать ті, в яких порушено філософську проблему сенсу життя людини у світі: *«Єдиний, хто не втомлюється, – час. А ми – живі, нам треба поспішати»*; *«Доля не усміхається рабам»*, *«Поразка – це наука, ніяка перемога так не вчить»*, *«Люди, як правило, бачать світ у діапазоні своїх проблем»*; *«У кожного своя пустеля і свої міражі»*; *«Взагалі мені здається, все наше життя – це чекання найгіршого і надія на краще»*. У них Л. Костенко підреслює, що кожна людина – це індивідуальність. Для особистості має бути надзвичайно важливим гідно прожити життя, вміти радіти з його подарунків.

До другої групи належать афоризми, що порушують проблему занепаду духовності, моральної деградації людства: *«Судів більше, ніж честі і гідності»*, *«Негідно бути речником юрби»*, *«Диктат приматів. Куди подітись людині?»*, *«Лінію фронту знову тримають мертві»*, *«Настала якась собача старість ідей»*. Л. Костенко взяла на себе обов'язок гостро нагадати своїм сучасникам норми, що їх виробляло людство впродовж століть, задуматися над сутністю власного життя.

Третя група афоризмів репрезентує проблему усвідомлення себе сином української землі: *«Коли в людини є народ, тоді вона уже людина.»*; *«Так, держава – це я, а не те, що вони з нею зробили. І якби кожен усвідомив, що держава – це він, то досі у нас вже була б достойна держава»*. Вони підкреслюють невід'ємність людини від її нації.

У четвертій групі акцентовано увагу реципієнта на ролі рідної мови в житті людини. Про цінність мови йдеться у таких рядках: *«У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження»*; *«Мова солов'їна, а твоюють чортзна-що»*; *«І тільки мова чужа у власному домі»*; *«Це лиш слова. Зате вони безсмертні»*. Ці афоризми увиразнюють величезну роль рідної мови у становленні особистості, у розвитку будь-якої нації. А митець – це завжди її головний репрезентант: *«Мені потрібне слово, а не слава»*, *«Поет – це медіум історії»*.

Шляхом афоризмів на тему кохання (п'ята група) Л. Костенко широко комунікує з читачем, стверджуючи, що любов – явище духовно піднесене: *«Така любов буває раз в ніколи»*; *«Скільки років кохаю, а закохуюсь в тебе щодня»*; *«Пристрасть – це натхнення тіла, а кохання – це натхнення душі»*; *«Троянда — як кохання, може завдати болю, якщо не вмієш її узяти»*, *«Важко любити розумну жінку. Завжди боїшся впасти в її очі. Жінка втрачає на інтелекті, лише коли закохана. Так що бажано стабільно підтримувати в ній цей стан»*.

Отже, безкомпромісно, не відступаючи від своїх ідеалів, осмислює письменниця у художніх творах сучасні проблеми людини загалом і українця зокрема. Її афоризми влучно їх увиразнюють, поєднуючи мудрість і пристрасть, легкість і філософську глибину. За проблемно-тематичною спрямованістю їх можна поділити на кілька груп: афоризми щодо сенсу життя людини, моральної деградації людства, про значення рідної землі та мови, роль митця в суспільстві, щодо кохання тощо. Дослідження процесу творення афоризмів, їхнє наукове пояснення й системний опис дає змогу не лише пізнати індивідуальне у стилі Л. Костенко, а й побачити один зі шляхів розвитку літературної мови, збагачення її реальними та потенційними експресивними засобами.